

* Brandval
Stiftet
1983
Historielag *

Brandvalitten

Vest-Nortunet vurderes fredet

Nr. 2 Mai 2011 26. årg.

Brandvalitten

Medlemsblad for Brandval Historielag

INNHold

Noen ord fra lederen av <i>Terje Hauger</i>	s 2
Redaktøren melder av <i>Halvor Noer</i>	s 2
Kulturstien på Kolemoe av <i>Dagfinn Olsen</i>	s 3
Av Ordenes saga av <i>Tor Aarstad</i>	s 9
Fredning av Vest-Nor av <i>Halvor Noer</i>	s 10
Salmodikon av <i>Per Skogrand</i>	s 13
Momenter fra årsmeldinga av <i>Halvor Noer</i>	s 14
Referat fra årsmøtet av <i>Jan G. Hokaasen</i>	s 16
Kulturfestningen i Grenseland av <i>Haavard Noer</i>	s 18
Nye bøker til utlån	s 19
Vi har bøker og skrifter til salgs	s 19
Ord og uttrykk av <i>Tor Aarstad</i>	s 20
Arrangementer	s 24

Redaksjonen:	Tlf
Halvor Noer, redaktør	62 82 63 51
Terje Hauger	62 82 55 34
Ole Erik Ruud, lay out	62 82 61 11
Ole Lunder, annonser	62 82 66 22

Trykk:
Vinger Trykkeri A/S 62 81 97 00

Framsdebilde:

*Vest-Nor sett fra sør-vest.
Foto av V. J. Lindbloms maleri fra 1917.*

Noen ord fra lederen:

Våren/sommeren er kommet og aktivitetene i Historielaget øker. Årsmøtet ble avviklet i rolige og verdige former og nye og gamle koster er i gang med planlegging og gjennomføringer. To nye grupper ble etablert, Hagegruppa og "Låvegruppa", og et par andre grupper ble revitalisert, eksempelvis Musikkgruppa og Intervjugruppa. Det blir spennende og se hva som skjer. Det virkelig store prosjektet vårt, Brandvalboka - Hokåsen, er i godt gjenge. Komité og forfattere jobber meget bra, og det ser også ut til at økonomien i dette bindet er i mål.

Tundagen lørdag 4. juni er nå det store som står for døren, og vi har et par viktige dugnader før vi kan "åpne dørene". Så møt fram! Arbeidet går fortere og det blir triveligere jo flere vi er! Årets grendevandring og busstur er i boks og detaljer står på siste sida i dette nummeret av Brandvalitten. GOD SOMMER!

Hilsen *Terje*

Redaktøren melder:

Skal vi kunne få vist fram alt det vår utmark og vårt kulturlandskap har å by på, så er vi avhengig av at de som er lokalt berørt av disse områdene, gjør en innsats. Det har Roverud Øst Umarslag gjort på Kolemoe. Dette prosjektet har Dagfinn godt beskrevet i dette nummer. Denne artikkelen vil antagelig bli trykket som en brosjyre, blant annet for bruk når skoleklasser kommer på besøk i Kulturstien.

Alt tyder nå på at Vest-Nortunet blir fredet. En spennende prosess er i gang. Dette er opplagt også en utfordring for eieren, Ole Morten Hagen. I Historielaget bør vi støtte opp om dette prosjektet – og vi må håpe at vernemyndighetene og grunneieren blir enige om en fornuftig utnyttelse av dette unike tunet. Riksantikvaren hevder at denne fredningssaken er av nasjonal interesse. Vi ønsker lykke til.

Hilsen *Halvor*

Kulturstien på Kolemoen

av Dagfinn Olsen

Kolemoen er en furumo som ligger ca 4 km sør-øst for Roverud. Høsten 2010 åpnet Roverud øst utmarkslag en kultursti her. Redaktøren i Brandvalitten deltok og hadde et innlegg i medlemsbladet om dette. I ettertid har han ytret ønske om en mer utfyllende artikkel om denne stien.

Dagfinn Olsen f. 1942

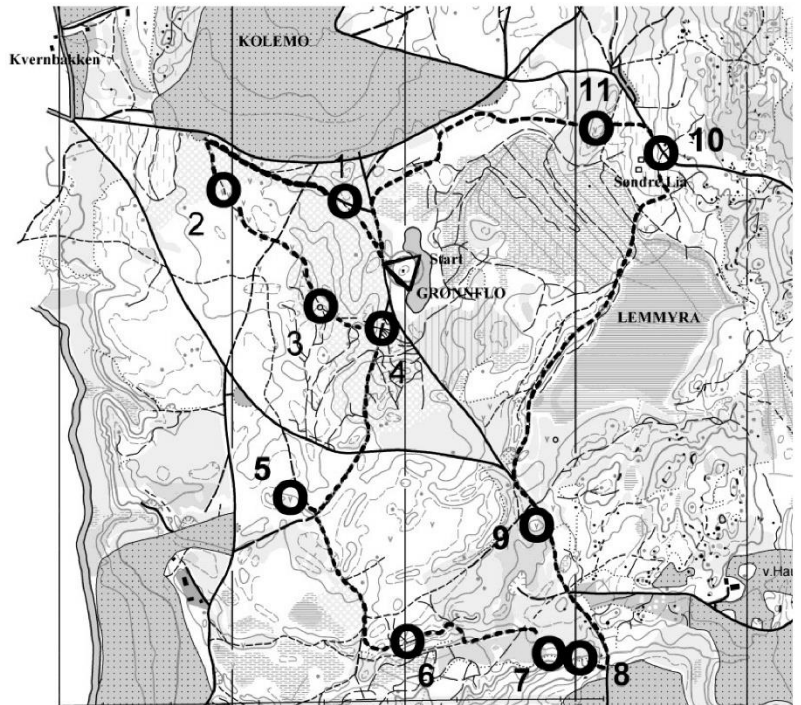
Jeg bidrar mer enn gjerne til å presentere mangfoldet av kulturminner i skog som jeg mener min hjemmebane Kolemo har. Friluftsgruppa i utmarkslaget har registrert over 30 groper her som er gravd av våre forfedre for lang tid tilbake.

Det bør være en naturlig oppgave for et utmarkslag å gi allmenheten muligheter for å lære litt om våre forfedres virksomhet og her siterer vi fra boka Kulturminner og Skogbruk som Skogbrukets Kursinstitutt ga ut i 1997: *Om lag en tredjedel av Norges landareal er i dag dekket av skog og trevegetasjon. Skog og utmark har alltid stått sentralt i menneskers slit og strev for husly og det "daglige brød". Det er funnet spor etter menneskers liv i Norge fra en periode på over 10 000 år – og i hele denne perioden har skogen vært et viktig tilholdssted, og skogressursene – vilt, trevirke, vekster og mineraler – har hatt stor betydning. Tusenårig virksomhet har satt mange spor etter seg, noen tydelige for alle, andre bare synlige for eksperter.*

Det er viktig å verne om spor og minner etter våre forgjengere, og det er svært mange kulturminner i skog og utmark som er vanskelige å få øye på og som så langt ikke er registrert av kulturminnemyndighetene.

Vår kultursti på Kolemoen er ment å være et bidrag i denne sammenheng. I alt har vi 11 informasjonstavler etter stien. Mange av disse representerer slike kulturminner som ovenfor er nevnt.

Stien er ei rundløype på 4,3 km i lett terreng og som også anbefales som trimsti. Start og mål er ved Grønnflo-gamma midt på moen.

Utsnitt fra Brandval og Kongsvinger o-klubbs orienteringskart der Kulturstien på 4,3 km er lagt inn.

Informasjonstavler:

1. Hesteveg
2. Kullgrop
3. Kullmile
4. Esker
5. Fangstgrop
6. Flygesanddyne
7. Ravinedal
8. Bekkekværn
9. Ulvegrop
10. Nedlagt husmannsplass
11. Tjæremile

Informasjonstavlene

Disse kan vi grovt dele inn i 3 kategorier:

1. Kolemoeens løsmasser og terrengformasjoner – tavle nr 4 – 6 – 7
I Kongsvinger ble det på 1980 tallet gjennomført et kvartærgeologisk prosjekt. Det ble bl.a. utgitt et kartblad som inneholder mye informasjon om løsmassene i vårt område. Vi har hentet vår informasjon om Kolemoeen vesentlig fra dette kartbladet.

Gamma ved Grønnfloet der Kulturstien starter.

2. Automatisk fredete kulturminner (fra før 1537) – tavle nr 2 – 5 – 11
Kulturminneloven av 1978 med endringer fra 1995 er gjeldende på dette område. Bestemmelsene om automatisk fredete kulturminner - eller fornminner som de ofte kalles - er nedfelt i denne loven. Dette gjelder alle kulturminner fra før 1537 (reformasjonen).

På Kolemoeen gjelder dette forskjellige groptyper som vi har mange av. Her er verd å merke seg at det fredete område består av selve fornminnet og et område rundt på fem meter fra dets kjente eller synlige ytterkant. Her er det forbud mot fysiske tiltak som kan skade kulturminnet. Av de 30 kulturminnene vi har registrert på Kolemoeen, er det sannsynlig at 23 av disse må komme inn under betegnelsen automatisk fredet. Disse 23 gropene omfatter da med ulikt antall fangstgrop for elg, kullgrop og tjæremilegrop.

3. Andre kulturminner fra ”vår nære fortid” – tavle nr 1 – 3 – 8 – 9 – 10

Tavle nr 1. Hesteveg

Kulturstien går i starten etter en relativt bred sti som i sin tid var basveg for tømmertransport med hest vinterstid for store skogområder. Tømmeret ble lagt av på isen på Prestegårdstjernet til fløting herfra fram til 1928. Deretter kjørt ned på Glomma til skogsbilveger og lastebiltransport overtok noen år etter siste krig. Vegen var også transportveg for sagbruksvirksomheten på Vasamyra lengre sør. Paul Hauger (1923-2008) hadde sett opptil 34 hester ifølge etter denne vegen.

Tavle nr 2. Kullgrop

Sammen med fangstgrop er spor etter kullproduksjon en av de mest tallrike kulturminnetypene i skog. Kullgropene er den eldste form for kullbrenning og de var knyttet til jernvinning og smiing. De fleste som er datert er fra 900-tallet og fram til midten av 1300-tallet.

Framstilling av trekull skjer ved ufullstendig forbrenning av veden. Gjennom oppvarming av veden til rundt 270 grader C fjernes det meste av vann, oksygen og tjære, og tilbake er det hovedsakelig kullstoff (karbon).

På Kolemoeen har vi registrert i alt 16 kullgrop, og av disse hele 8 på et lite område på ca 30 dekar.

Det kan tyde på at flere har vært brent samtidig og at produksjonen har vært betydelig. Det synes sannsynlig at denne virksomheten må være opphavet til navnet Kolemoeen.

Vi har ikke i dette område registrert slagghauger etter jernutvinning og det er derfor mest sannsynlig at kullet er produsert for bruk til smiing på gårdene. De må regnes som automatisk fredet med henvisning til tidsperioden som er nevnt ovenfor.

kilometer lengre sør på Lystadskogen er det registrert over 20 reismiletomter

Arbeidet med ei normal reismile var ca 500 timer. I tillegg kom hogging og framkjøring av veden, 150-200 m³. Selve brenningen tok fra 7-11 døgn.

Brenning av kullmile – gammelt bilde.

Tavle nr 3. Kullmiletomt

Kullbrenning har gjennom tidene forgått på 3 forskjellige måter i skogen. Eldste formen som grop har vi allerede omtalt. Senere kom liggemile (langvedmile) anlagt på markoverflata, og senest reismile. Reismiler har vi mange tomter etter rundt omkring i skogene i vårt distrikt. De tegner seg som sirkelrunde plataer med ca 10 m diameter. Litteraturen beskriver de eldste liggemilene fra 1500-tallet og at reismilene ble tatt i bruk midt på 1800-tallet. Dette skulle da etter min mening tilsi at mesteparten av kullet til våre bergverk er brent i liggemiler. Men hvor er tomtene etter liggemilene? Er de så gamle og overgrodd at de ikke lar seg gjenkjenne? Personlig har jeg ikke vært særlig oppmerksom på disse og kan ikke si at jeg har sett noen slik tomt. Men reismiletomter har jeg sett utallige av. Kullbrenning i reismiler fikk et siste oppsving under andre verdenskrig da det var mangel på olje og bensin.

På Kolemoe har vi bare 3 reismiler som er registrert. Det har ikke vært stor virksomhet på kullbrenning i denne perioden her i motsetning til den tidligere perioden med kullgroper. Men noen

Tavle nr 4. Esker

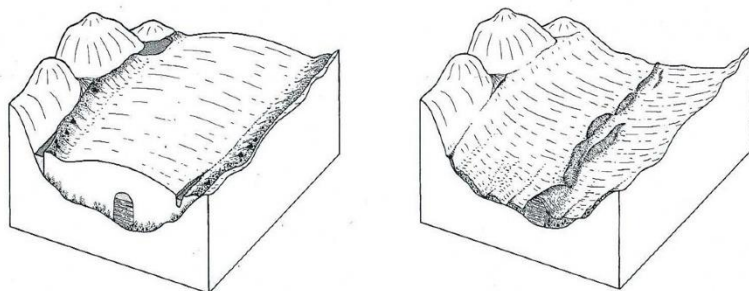
(rullesteinsås/grusrygg)

Disse ble dannet under siste del av istiden av elver som rant i tunnel under isen. De framstår for oss som buktete rygger som inneholder sand, grus og stein som elvene fraktet med seg og avsatte langs elvebunnen. Det nevnte kvartærgeologiske kartet har en slik beskrivelse:

En esker kan følges nesten sammenhengende fra Korperud i nord til Vingersjøens sørende. Det er flere massetak i eskeren der sand- og grusuttaket har vært betydelig. Eskeren er mange steder delvis dekket av finkornete flomavsetninger.

Den siste setningen passer inn på Kolemoe. I forbindelse med det omtalte Kongsvingerprosjektet ble det boret ned i løsmassene på Kolemoe og her heter det: *Sonderboring nr.7 antyder grovere materiale etter 14 m med finsand. De to andre boringene ga sand- finsand for hele profilet. En eventuell "begravd" grusforekomst vil ha liten betydning med tanke på uttak av sand og grus. Imidlertid vil den være svært interessant i grunnvann-sammenheng da den delvis er et beskyttet magasin".*

Vi registrerer at denne grusryggen er den samme som Kongsvinger vannverk er plassert ved i Vingersjøens sørende. Vår informasjonstavle er plassert ved sonderboring nr. 7.

En esker – grusrygg – slik den ble dannet i istiden.

Fangstgrop for elg – slik den kan ha vært konstruert.

Tavle nr 5. Fangstgrop for elg

Fangstgroper for elg er et av de mest karakteristiske av skogens kulturminner. De fleste som er registrert i Norge har vært i bruk fra Kristi fødsel til Svartedauen i 1349, men noen også fram mot 1600-tallet. På Gaustadmoen i Eidskog er datert ei grop tilbake til 1500 år f. Kr. Forbud mot å bygge og bruke fangstgroper kom i 1863.

Vi har ingen datering på vår grop hvor informasjonstavla er plassert, men må ut fra ovenstående kunne regne den som automatisk fredet. Dette er ei enkeltliggende grop oppe på en flygesandrygg hvor det selvfølgelig var lett å grave. Slike groper ble som regel plassert i nærheten av elgens hvileplasser. På Kolemoeen har vi 4 slike enkeltgroper, men ikke noe sammenhengende gropsystem som må sies å være de mest interessante. Men utformingen og konstruksjonen er jo den samme og den er beskrevet på informasjonstavla.

Vi nevner her at et par kilometer lengre sør på Bjørnmoen/Lysåsmoen har vi et sammenhengende fangstsystem på 14 groper i rekke. Dette er beskrevet i en artikkel i Brandvalitten nr. 2 i 2004.

Det er i moderne tid forsøkt med rekonstruksjon for å forstå arbeidsomfanget og virkemåten med disse byggverkene. I forbindelse med Dokkautbyggingen ble enkel redskap brukt for å

bygge ei grop og 10 meter sperregjerde som var mellom gropene. Det ble brukt 155 timer til denne jobben.

Tavle nr 6. Flygesanddyne

Løsmassene på Kolemoeen som er registrert opp til 20 meters dybde, ble avsatt ved slutten av siste istid for vel 9000 år siden. En enorm flom fant sted i Østerdalen da en bredemt sjø, Nedre Glåmsjø, ble tappet ned gjennom det kjente Jutulhogget som ble et resultat av denne nedtappingen. Vannet gikk i tunnel under isen til Elverum hvor det flommet ut i isfritt terreng. Flommen er antydnet i størrelse 3 ganger Amazonasfloden. Det ble avsatt store mengder løsmasser

nedover Glommadalforet og Kolemoeen er en del av dette geologiske bildet.

Da sanddynene ble dannet var det ørkenaktig på Kolemoeen – illustrasjonsbilde.

Kolemoeens overflatestruktur er det vinden som har formet. Det nevnte kvartærgeologiske kartet beskriver dette slik:

Vindavsetninger består av vindblåst materiale. De dominerende kornstørrelser er fin sand og grov silt. Vindavsetningene i dette område er dannet fra finkornete breelavsetninger og forekommer som sanddyner med høyde opp til 5-6 m. Terrengt er sterkt kupert, men overflateformene er jevne og avrundete.

Slike sanddyner finner vi mange av på Kolemoeen og stien går lange strekninger etter slike rygger. I et sandtak som også blant lokalbefolkningen har

Kåre. Vår tavle har med noen av de vesentlige punktene i denne kontrakten.

(hvor uttappingen av tjæren foregikk) skiller tjæremilegrop lett fra fangstgrop.

Dagfinn Olsen, Kåre R. Lien og Oddvar H. Lien studerer oppslagstavla ved Søndre Lia.

Vi har registrert 3 tjæremilegropar på Kolemoe som svarer helt til beskrivelsen ovenfor. Kolemoe hadde rikelig med furuskog og var slik et godt egnet sted for tjæreproduksjon. I tillegg var det mange vindblåste bakkeskråninger som var lette å grave i. Best egnet til tjæreproduksjon var kjerneveden i furustubber som inneholder 15-30 % harpiks. Står en furustubbe i bakken 8-15 år etter hogst vil yteveden være råtnet opp og bare kjerneveden vil være igjen. Stubben var da også enklere å bryte opp med tidligere tiders enkle redskaper.

Tavle nr 11. Tjæremilegropar

Vi har presentert 3 forskjellige groptyper hittil etter kulturstien. Tjæremilegropa er den fjerde. Da har vi vært innom alle de 4 mest kjente og vanlige groptyper som våre forgjengere opparbeidet i skog. Alle disse er da å finne på Kolemoe.

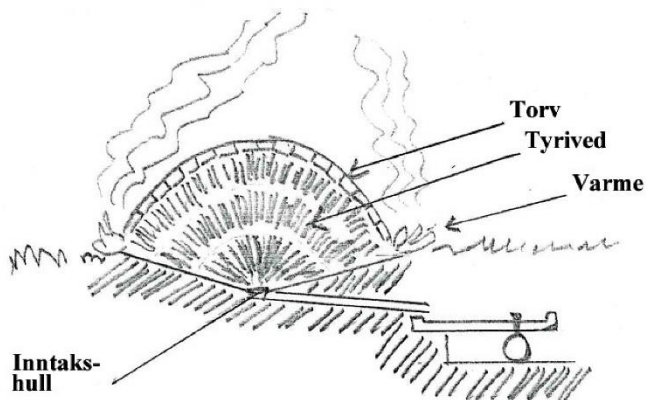
Gjennom hele middelalderen (1050 – 1537 e. Kr.) og fram til vår tid har tjærebrenning vært en viktig måte å utnytte skogen på. I Magnus Lagabøters landslov fra 1276 e. Kr. er det knyttet regler til tjærebrenning på gårdene og tjærebrenning ble skattlagt. Det var blant annet betydelig eksport av tjære.

Tjære ble laget av tyrived. Tyri er fettstoffet – harpiks – som finnes i kjerneveden og røttene til furu. Tjære ble brukt som impregneringsmiddel på båter, hus, tau, fiskegarn og som medisin m.m. Tjære kunne kokes inn og ble da bek.

Tjæremilene ble lagt på kanten av en bakkeskråning med en åpning i vollen mot bakkeskråningen. Denne åpningen eller nedsenkningen i vollen

Bygging av tjæremile med hugne tyrirotter – gammelt bilde

Prinsipptegning av ei tjæremile – gjennomskåret.

Til ei mile på størrelse med våre 3 miles på Kolemoe, gikk det med 24 m³ tyrirøtter som igjen kunne gi 12 tønner tjære (1 tønne tilsvare 105 liter). Hele jobben for å produsere denne tjæren er beskrevet til 55 dagsverk.

Ei mile på Kolemoe ble tidlig på 2000-tallet skadet ved markberedning. Det ble da foretatt en restaurering og datering. Arkeologen fra Hedmark fylkeskommune skriver bl.a. om denne:

Tjæremila er datert til en tidsperiode 1405 – 1460. Det vil si at tjæremila er et automatisk freda kulturminne fra sein middelalder.

Vi må ut fra dette regne våre 3 tjæremiler som er

helt like i utforming, til denne tidsperioden og dermed automatisk fredet.

Bruk av kulturstien

Stien er godt merket med utgangspunkt fra Grønnflo-gamma. Den kan besøkes helt eller delvis da den som tidligere nevnt er ei rundløype som flere ganger krysser bilveger i området. Eventuelle grupper/lag kan også anmode om guiding fra utmarkslaget dersom det er ønskelig.

Informasjonstavlene inneholder også mer detaljerte opplysninger om det enkelte kulturminnes byggeomåte og bruk enn det som kan komme med i en slik artikkel.

Grendevandringen 14. august som starter med denne kulturstien. Se siste side.

Av ordenes saga

av Tor Aarstad

Om å rakke ned på: Uttrykket stammer fra hjelpemannen til bøddelen som ble kalt rakkeren. Denne bisto med de mest krevende arbeidsoppgaver foran henrettelsene, så som å skarpslipe øksene, bygge bål for de som skulle brennes levende m.m. Videre torturerte han og foretok f. eks. radbrekking; hvilket besto av at offeret ble brukket over et hjul, slik at lemmene ble knekket.

Man kan i ettertid undres over hva det var for slags folk det var som ville ta på seg slike skrekkelige oppdrag som bøddel og rakkar, men det heter jo at man må bedømme folk ut fra den tiden de levde under; styrt av dets moral-kodekser. Som en formildende omstendighet må det nevnes at disse grusomme oppdragene ikke alltid var helt frivillige. Rekrutteringen gikk stundom for seg på en infernalsk og utspekulert måte. Den gikk nemlig ut på at en som sjøl var dømt til å bli halshugget, ble frikjent for dette, hvis han påtok seg jobben som skarpretter. Siden vi, som kjent, har livet kjært, så var vel valget i all sin grusomhet ikke så vanskelig.

Bøddel og bøddelknekt

Rakkeren ble også kalt nattmannen. Det var han som hadde jobben med å fjerne hestekadavre, tømme utedoene og fungerte i det hele tatt som datidens renovasjonsarbeider. Med andre ord en lite ærefull lavstatusjobb som innbød til nedrakking. Et mye brukt og velkjent uttrykk som – fyterakkern – er egentlig – **fy til rakkeren!** Sjøl om verden fremdeles er full av brutalitet, så er denne formen heldigvis bare et vondt minne fra ”de gode gamle dager” – som aldri har eksistert.

Skarpretterutstyr

Lokalt: Glåmdalen har i den seinere tid hatt grundige og svært interessante artikler om skjebnen til Anna Østmo, født 1753 og henrettet ved halshugging 9. oktober 1783. Denne arme kvinnen var utvilsomt beryktet i levende live, mens knoklene hennes er blitt berømte etter å ha vært gjømt og glømt i Solørs jord i 227 år

Fredning av Vest-Nortunet

av Halvor Noer

Like sør for tidligere Nor stasjon ligger eiendommen Vest-Nor mellom Riksvegen og Glomma. Garden utmerker seg med et spesielt godt bevart gardstun uten større endringer gjennom de siste 100 år. Tidligere fylkesantikvar Jørgen Motzfeldt var en ivrig talsmann for å få bevart dette gardstunet og holdt Fylkeskommunen orientert om de kulturverdiene som lå her. Etter forrige eier, Oddvar Bredesen (1929-2010), ble det eierskifte og hans nevø Ole Morten Hagen kjøpte eiendommen.

Kultur- og fritidsenheten i Kongsvinger kommune engasjerte seg nå for å få vurdert om fredning av Vest-Nortunet var en mulighet.

Vest-Nor sett fra nord-vest. Hovedbygning fra 1812.
Foto: Ole Erik Ruud 2011

Oddvar Bredesen som 17-åring

Eier av Vest-Nor i dag: Ole Morten Hagen

Befaring 18. august 2010

I august ble det arrangert en befaring og jeg setter inn et utdrag fra fylkesantikvar Tore Lahns referat:

Deltakere: Ny eier Ole Morten Hagen, Riksantikvaren v/Bård Langvandslien, Hedmark museum v/Ingun Aastebøl, Kongsvinger kommune v/ Alf Mathias Lilleengen, Brandval historielag v/Jan G. Hokaasen og Hedmark fylkeskommune v/ Tore Lahn.

Bakgrunnen for befaringen var å få en felles forståelse for hvilke verneverdier som ligger i anlegget, og å få etablert en dialog mellom eier og involverte myndigheter/interesser om bruk, vern og istandsetting. Det pågående eierskiftet er direkte foranledning for at befaringen fant sted nå.

Det er 11 bygninger i anlegget, dersom vi regner de sammenbygde fjøs-, stallåve- og skålebygninger som enkeltbygg. Smia ligger, som det var vanlig, et stykke unna, ellers ligger bygningene gruppert strengt i firkant rundt et tun som er så stort at det blir slått som et eget jorde. Våningshuset er skilt fra tunet med stakitt, og er omgitt av epletrær og bærbusker, med rester etter et romantisk hageanlegg med grusganger.

Befaringen ga, foruten et inntrykk av anleggets innhold og kvaliteter, også et foreløpig inntrykk av tilstanden. Selv om det har vært lite vedlikehold på anlegget de seinere årene, ser det ikke ut til at tilstanden er så dårlig som noen kanskje fryktet.

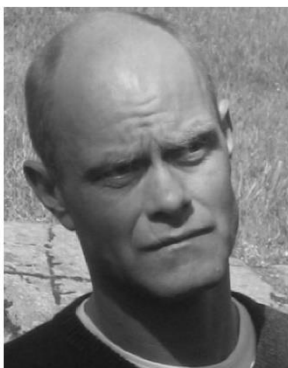
Det vil kreves store ressurser til både restaurering, vedlikehold og drift av anlegget.

Eier oppfordres til å søke Hedmark fylkeskommune og Kulturminnefodet om tilskudd til istandsetting. Museum og historielag kan ikke forventes å delta direkte med tilskudd eller arbeidskraft til restaureringsarbeid, men kan bidra med sin kompetanse og rådgiving, og historielaget kan kanskje også yte noe dugnadsinnsats gjennom sine medlemmer. Museet vil ha en viktig rolle i formidlingen av anlegget.

Kongsvinger kommune har tatt et prisverdig initiativ for å komme i dialog med eier om framtidig bruk. De vil kunne spille en viktig koordinerende rolle, og kan kanskje formidle kontakt med næringsdrivende eller andre som kan tenkes å ville drive publikumsrettet virksomhet knyttet til gardsanlegget. Fylkeskommunen har som regional kulturvernmyndighet ansvar for å følge opp en eventuell fredningsprosess i samarbeid med Riksantikvaren, og ellers legge til rette for restaurering, bevaring og utadrettet virksomhet, i samarbeid med eier og andre aktører.

Fylkesantikvar Tore Lahn

Seniorrådgiver hos Riksantikvaren Bård Langvandslie

Møte i Kongsvinger 27. januar 2011

I et møte i januar ble det redegjort for den videre saksgang i denne fredningssaken. Seniorrådgiver hos Riksantikvaren, Bård Langvandslie, er satt til å lede fredningsprosessen med ambisjoner om å få til et fredningsvedtak innen utgangen av 2011. Jeg tar med et utdrag fra Tore Lahns møtereferat:

Til stede: Ole Morten Hagen (eier) Terje Hauger (Brandval Historielag), Halvor Noer (Kongsvinger museumsforening), Ingun Aastebøl (Kvinnemuseet/Kongsvinger Museum), Knut Ola Storbråten (Kvinnemuseet/Odalstunet) Alf Mathias Lilleengen (Kongsvinger kommune/kultur), Bård Langvandslie (Riksantikvaren) og Tore Lahn (Hedmark fylkeskommune).

Hagen vil bruke gardsanlegget slik det er i dag, og ser ikke behov for noen nye bygninger. Det er viktig at det ikke kommer en fredning på våningshuset som gjør det vanskelig å bruke det som bolig med tanke på nødvendige oppdateringer av bad og kjøkken, rominndeling osv. Hagen ser muligheter for at det kan være muligheter for aktiviteter rettet mot publikum.

Langvandslie sier at Riksantikvaren (RA) tar på seg å skrive fredningssaken. Han hadde med utkast til så vel oppstartsvarsel, fredningsforslag og dokumentasjonsvedlegg. Han hadde også med eksempel fra annen fredning.

Den gamle Kongevegen gikk vest for tunet. Flere store elvebrudd gjorde det nødvendig å flytte riksvegen øst for tunet. Vi ser her restene etter bjørkealleen som gikk like vest for Hovedbygningen. Her var det gjestgiveri i mange år.

Foto: Ole Erik Ruud 2011

Vest-Nor er et gardsanlegg med høy nasjonal verdi, et komplett anlegg som representerer slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet, og forteller mye om den perioden i norsk landbruk som kalles "Det store hamskiftet". Vi har både storgarder og husmannsplasser fra perioden på fredningslista, men ikke denne kategori fullgarder. En driftig eier samlet eierskapet til garden rundt 1860, og bygget opp mye av det nåværende tunet.

Langvandslien ønsker et ganske stort fredningsomfang, men ikke innrettet slik at det kan bli til hinder for å bo der. Installering av våtrom, kjøkken, vedlikehold av vinduer, underdeling av noen rom, er uproblematisk. Det er en fordel at huset er bebodd. Det vi ikke ønsker, er strukturelle eller veldig omfattende tiltak.

Lahn tar på vegne av Hedmark fylkeskommune på seg ansvar for å få utført en tilstandsvurdering av bygningsmassen, fortrinnsvis med kostnadsberegnete forslag til tiltak. Det bør skje så snart snøen er borte.

Langvandslien ønsker en registrering av gjenstander på garden. Det ble enighet om at gjenstandsregistreringen gjennomføres som en dugnad, der historielaget, museet og Riksantikvaren sammen setter opp en aktuell gjenstandsfortegnelse og supplerer med foto. Det er alt som har med produksjon og gardsdrift å gjøre – inkludert gardens husholdning – som er aktuelt å ha med.

Når det gjelder finansiering av nødvendige restaureringstiltak på Vest-Nor, ble det pekt på Norsk kulturminnefond som en aktuell bidragsyter. Kulturminnefondet bør inviteres til å komme og se anlegget..

Forsidebildet: Vest-Nor sett fra sør-vest. Foto av V. J. Lindbloms maleri fra 1917. Legg merke til at adkomstvegen til tunet var annerledes enn i dag. Maleriet tilhører Terje Hanestad.

Med tanke på mulig næringsvirksomhet knyttet til kulturminnet, vil kommunen iflg Lilleengen kunne bistå med rådgiving. Det bør kunne etableres samarbeid innen f.eks Destinasjon Finnskogen og et mulig Finnskogen Kultur- og naturpark. Også fylkeskommunen kan være en partner og bidragsyter gjennom Næring og Nyskaping. Kart over Vest-Nor-tunet: Dobbeltkravert er tun med bygninger som foreslås fredet. Enkeltskravert har fredningsbestemmelser for område rundt

Kart over Vest-Nortunet: Dobbeltkravert er tun med bygninger som foreslås fredet. Enkeltskravert har fredningsbestemmelser for område rundt fredet kulturminne

Varsel om fredning

I brev av 8. mars 2011 sender Riksantikvaren et varsel om at dette tunet vil bli foreslått fredet. Forslaget vil omfatte: Våningshus, likhus, stabbur, kjellerbu, drengestue, grisehus, utedo, høylåve, stallåve, bryggerhus og fjøs, treskelåve, smie, hage og tun, del av gamle kongevei med bjørkerække.

Etter at eventuelle merknader er mottatt vil et endelig fredningsforslag bli utarbeidet. Forslaget vil bli sendt til høring og blir lagt ut til offentlig ettersyn.

Brevet er undertegnet riksantikvar Jørn Holme og avdelingsdirektør Unni Grønn.

Det blir spennende å følge med i hvordan denne fredningssaken utvikler seg. At vi her kan få et meget attraktivt historisk anlegg i Brandval, er det ikke tvil om.

Salmodikon

av Per Skogrand

Salmodikon eller psalmodikon som det også kalles, er et enkelt strykeinstrument med en streng. Navnet kommer av det greske psalmos = salme og ode = sang.

Instrumentet ble utviklet for å spille koraler, tidlig på 1800 tallet.

Salmodikonet er mange ganger bygd med en enkel resonanskasse slik som den fra Tørmoen skole. Men mange hadde også feleform. Det hendte også at bare gripebrettet ble lagt på et bord som ga gjenklang av tonene. Strengen var oftest laget av fåretarm, noen ganger av metall. Det ble spilt oftest med bue, men også med fingrene. Instrumentet hadde en da liggende på et bord.

I 1825 ser musiker og musikkpedagog Lars Roverud (født 19. des. 1776 på Vækerø i Aker) et lignende instrument utstilt hos "Herr Winthers musikkhandel" i Christiania. Lars Roverud forenklet instrumentet og laget et tallsystem på instrumentet og laget notebøker med dette tallsystemet. Det ble sagt at en kunne lære å spille på en halv time.

Salmodikonet fantes i flere stemmeleier (sopran, alt, tenor, bass).

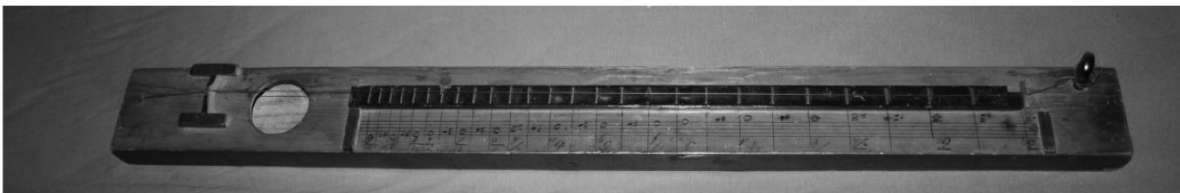

Per Skogrand f 1952

Lars Roverud startet Norges første musikkhandel i 1809 og det første notetrykkeri i 1811.

I 1835 fikk Lars Roverud pengestøtte slik at han reiste landet rundt og lærte i første omgang prester å spille. Dette var så vellykket at det ble utvidet til å gjelde skolenes lærere. Dette var før de fleste kirker og skoler hadde orgler eller pianoer.

I Danmark hvor salmodikonet først ble introdusert forsvant det rundt 1850, men i Norge, Sverige, Finland, Estland og Litauen fikk det stor utbredelse. Utvandrere tok det også med over til Amerika, hvor det enda brukes litt i amerikansk folkemusikk.

Salmodikonet på bildet er fra Tørmoen skole.

Ukjent hvor gammelt det er.

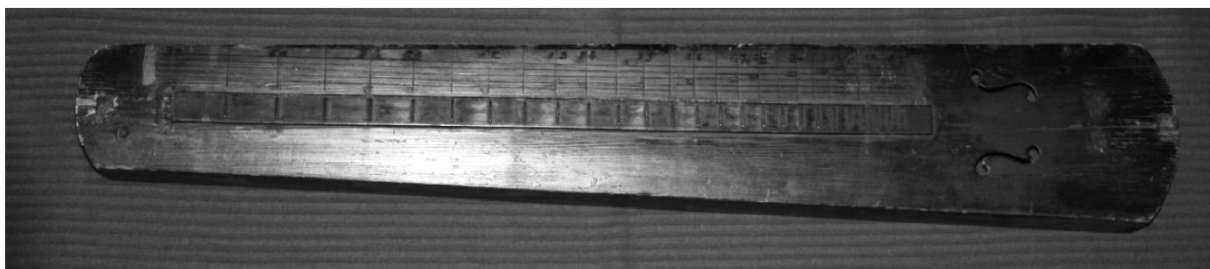
Privat eie. Foto Per Skogrand 2010.

Tørmoen skole ble fradelte Hynden, til Brandval annex' skolevesen 15.mars 1862.

Skolen var i bruk til 1960.

Salmodikonet har fått klengenavnet "dunk" eller "salmedunken". Instrumentet var i bruk i skolene frem til ca. 1930.

Nordiska Psalmodikonforbundet, er et forbund som arrangerer konserter og spillinger rundt om i Norden.

Salmodikon fra Skinnarbøl skole, med buet lokk. Privat eie.

Foto: Per Skogrand 2010

Momenter fra årsmeldinga

av Halvor Noer

Tundagen ble arrangert 5. juni. Nærmere 200 personer besøkte Tunet. Brandval skolemusikk med drillkorps deltok nok en gang med fanfare og konsert. Ellers medvirket Øiermoen

Trekkspillklubb og Vinger og Odal Toraderlag med glade toner fra scenen.

Husflidslaget og Glåmdal Utstys- og Motorhistorisk Forening bidro med utstillinger og demonstrasjoner.

Ivar Hansen og Bjørn Sørli hadde utstillinger av henholdsvis never- og trearbeider i Grishuset; svært imponerende utstillinger.

Flere aktiviteter pågikk gjennom hele dagen: Slektsgranskning, framvisning av bildeserie fra gamle Roverud, presentasjon av gamle bilder, dokumenter og bøker, loppemarked, staudesalg, kiosksalg, utlodning, salg av vafler, kaffe, saft og rømmegraut, utlodning og konkurranser.

Grendeturen til Rolstodområdet 13. august samlet 25 deltakere. Dette til tross for sommerens verste uværsdag. Da var det godt å kunne komme seg innendørs i en flott restaurert Hansrudlåve.

Rein og Henry Johnsen ga oss en grundig orientering om plasser i området.

Turen foregikk i regi av Brandval Bygdekvinne- og Historielaget.

Busstur til "grenseløse Finnskogen" 29. august gikk til Finnetunet, Mattila Finngård og Torsby Finnkulturcentrum. Rundt 40 medlemmer mottok inngående og interessante opplysninger omkring skogfinnenes bosetning og levekår av henholdsvis Birger Nesholen, Kurt Eide og Inga-Greta Lindblom.

Julegraut på Skineb 2. desember ble arrangert av Husflidslaget og Tunstyret, og Gammelstun var fylt til siste plass. Thor Rønningen og Kristian Granli sørget med sin sang og musikk for høy førjulsstemning.

Kveldsåpent er gjennomført første torsdag i hver måned, med unntak av juli og august med følgende tema: "Solørlaget of America", "Gamle bilder", "Byggmester Schüssler og forbindelser til Brandval", "Gamle veger og bruer i distriktet", "Kongsvinger Museumsforening", "Post og

kommunikasjon i Solør-Odal i gamle dager – utvikling av vegnett og posttjenester i gamle dager", "Presentasjon av Kongsvinger – Vinger Historielag".

Tirsdagsklubben er fortsatt populær. Rundt 15 – 20 personer samles kl. 11.00 siste tirsdag i måneden der det snakkes livlig rundt kaffebordet. Ofte gleder Thor Rønningen forsamlingen med toradermusikk.

Kulturminnegrupper

I september var leder med på et dagskurs i Øvre Øieren. I røykstua der er det satt i gang arbeid med å restaurere røyk- og badstuovn. Rundt 30 deltakere fra både Sverige og Norge fikk her en orientering og et innblikk i hvordan slikt arbeid skal gjennomføres.

Det foreligger en enkel befaringsrapport med bilder fra denne dagen.

Arkiv- og vaktmesterkomiteen

Omplassering og registrering av bøker, tidsskrifter, avisutklipp og lignende har fortsatt i 2010. Nye hyller er kjøpt inn og montert i tilbygget. Det har blitt arrangert fire "Bli kjent i arkivet"-kvelder. Det har ikke vært særlig stor interesse for dette. Komiteen har innført en bok der det skrives litt etter hvert møte, både vanlige komitemøter og "Bli kjent i arkivet"-kvelder.

Fotogruppa

Gruppa har hatt to bildeframvisninger på Power Point på Skineb, den 4. februar og på Tundagen den 5. juni. Interessen for gamle bilder er fortsatt stor. I løpet av året er det scannet ganske mange bilder fra enkeltmedlemmer. Vi har hatt flere etterlysninger av navn på gamle bilder i Brandvalitten.

Gruppa har ansvaret for bildearkivet i Historielaget og Historielagets kalender. Det selges ca. 1.000 kalendere hvert år.

Slektsgranskingsgruppa

Bottolf Helleland fra Universitetet i Oslo deltok på et møte og informerte om prosjektet han har i Hedmark og Oppland vedrørende stedsnavnregistrering. På et annet møte informerte

Alf Mathias Lilleengen fra Kongsvinger kommune om mulighetene for stedsnavnregistreringen på nett. Begge disse besøk ga oss viktig informasjon som vi kan bruke i vårt prosjekt for å få oppdatert våre kart på Skineb.

Det er gledelig at den yngre garde viser interesse for slektsgransking. Den yngste deltaker på våre månedlige møter er 13 år gammel.

Vi har hatt en tur til Lysåsnoen, der vi fant igjen tuftene av tidligere boplasser.

Slektsgransking har nå blitt et av de tre største nettsøk på internett, og årsaken til dette er uten tvil TV-programmet "Hvem tror du at du er?".

Ole Johannes Østberg var med i det første programmet, der den kjente musikeren Bjarne Brøndbo fant tilbake til sine aner på Finnskogen.

Vestsidegruppa

Gruppa organiserte grendevandringen rundt Rolstadsagen 13. august. Turen ble noe forkortet på grunn av kraftig regnvær, og vi søkte tilflukt i "Cowboylåven" på Hansrud, der vi fikk servert kaffe og kaker mens vi så på gamle bilder fra grenda. Det møtte veldig mange i det dårlige turværet.

Gruppa samler inn gamle bilder, registrerer boplasser og kulturminner på Vestsiden.

Brandvalitten

Medlemsbladet Brandvalitten har kommet ut med 4 nummer og 96 sider. Noen medlemmer er dyktige bidragsyttere, men innspill fra flere ønskes.

Øst-Nor-utvalget

Utvalget har hatt et hvileår etter 7 års arbeid for å få den utvendige restaureringen fullført. Innvendig restaurering forestår.

Bygdebokkomiteen for Hokåsen

Komiteen har i 2010 fortsatt arbeidet med Hokåsenbindet av Brandvalboka. Bernt Olav Neskvern og Rolf Amundsen som var forfattere for Finnskogbindet, er engasjert videre med Bernt Olav som ansvarlig redaktør. Planen er at boka skal være klar for salg før jul i 2011. Fotogruppa har vært i arbeid og har fått inn en del bildemateriale. Videre er det tatt en god del bilder på Hokåsen, og dette arbeidet vil fortsette i 2011. Finansiering av Hokåsenbindet kan være i mål før salget av boka starter. Kongsvinger kommune har etter vedtak i kommunestyret 25. mars 2010 gitt

tilsagn om støtte på kr. 160.000,- eks. mva som et tilskudd til utgivelsen. Historielaget har overført overskuddet fra Roverudboka til komiteens virksomhet.

Bygdetunet på Skineb

Tilstyret har deltatt på Historielagets styremøter. To større dugnader er gjennomført, 6. mai og 3. juni.

Ekstra låser til ytterdørene i Gammelstun er innkjøpt og vil bli satt inn. Det ble gjennomført en befaring av låven i oktober. Johan Seglsten fikk i den forbindelse i oppdrag å utarbeide en skisse for hvordan låven kan brukes i framtida, bl.a. for å inneholde en utesamling.

Tilbygget til Nistun har nå vært i bruk i over et år, og vi kan konstatere at Historielaget har fått et meget anvendelig forsamlingslokale.

Varmepumpa har også svart til forventningene.

Styret har hatt 4 styremøter og behandlet 21 saker.

Økonomiske bidrag er mottatt fra Tørmoen Sanitet og fra Myrer II sanitet.

Medlemmer

Historielaget hadde pr. 31/12 – 2010 568 medlemmer, en økning på 42 medlemmer fra 2009.

Fra årsmøtesalen 2011

Utdrag fra Jan G. Hokaasens referat fra årsmøtet den 24. februar 2010 i Lunderseter Samfunnshus.

Leder ønsket 33 personer velkommen til Årsmøtet. Leder introduserte festningsforvalter Johnny Fjeld, Kongsvinger Festning som presenterte, både i bilder og ord, meget informativt om "Kulturfestningen i Grenseland". Som takk for fin orientering, mottok han et eksemplar av boka "Gamle Roverud". Denne avdelingen av Årsmøtet ble avsluttet med kaffe og smørbrød.

Årsmeldingen for Historielaget og Bygdetunet ble opplest og godkjent med noen kommentarer. (Se eget utdrag fra Årsmeldingen).

Regnskapet for Historielagets drift viste et overskudd på kr. 64.468,76. Hovedinntekten har vært kalendersalg og medlemskontingent. Beholdninger i bank og kasse er pr. 31.12.2010 i alt kr. 249.584,33. En oversikt fra Bygdebokkomiteen viser en beholdning på kr. 172.831,95.

Vestsida kulturminneprosjekt har en beholdning på kr. 28.771,52.

Regnskapet for Bygdetunet viste et underskudd på kr. 2.348,44.

Begge regnskapene ble enstemmig godkjent og kasserer innrømmet ansvarsfrihet.

Budsjett for Historielaget og Bygdetunet

Styret la fram et budsjettforslag som viste et overskudd på kr. 39.800,- for Historielaget og et underskudd på kr. 50.600,- for Bygdetunet. Underskuddet er beregnet ut fra omfattende vedlikeholds- og restaureringsarbeider. Budsjettforslagene ble enstemmig vedtatt

Kontingent for 2012 ble etter forslag fra styret satt til kr. 150,-.

Innkomne forslag til Årsmøtet:

Valgkomiteen hadde innen fristens utløp meldt tre saker til behandling.

Følgende vedtak ble gjort:

1. Det opprettes en "Hagegruppe" som vil arbeide selvstendig i samråd med Tunstyret.
2. Det opprettes en "Utesamlingsgruppe" som vil stå for framdrift og gjennomføring av planer lagt i samråd med Tunstyret.
3. Fotogruppa utvides med regionale bildekontakter som vil samarbeide med Fotogruppa om kalenderutgivelse og bildeinnsamling.

Sak 11. Valg.

Etter valgkomiteens forslag ble følgende valgt:

Styret:

Leder: Terje Hauger (1 år)
Styremedl.: Ole Johannes Østberg (1 år)
Jan G. Hokaasen (1 år)
Anne Lise Brøderud (2 år)
Olaug Eriksen (2 år)

Varamedl.: Haavard Noer (1 år)
Magne Bratberg (1 år)
Oddbjørn Aarnes (1 år)

Bygdetunkomite:

Leder: Rolf Hauger (1 år)
Styremedl.: Lars Lundhaug (1 år)
Gunhild Øiseth (2 år)
Reidun Staal (2 år)
Rein Johnsen (1 år)

Varamedl.: Jens Foseid (1 år)
Per Holen (1 år)
Ivar Hansen (1 år)
Magne Østgård (1 år)
Bjørn Fossum (1 år)

Brandvalitten

-17-

Utesamlingsutvalg:

Leder: Jan G. Hokaasen
Medlemmer: Karin Hagen
Per Skogrand
Odd Arne Meldalen
Bjørn Sørli

Revisorer: Ole Neskvern (1 år)
Signe Holtet (1 år)

Arkiv- og vaktmestergruppe:

Leder: Svein Moen
Medlemmer: Reidun Rapstad
Ivar Paulsen
Gunhild Øiseth
Tom Linde
Ole Johannes Østberg

Vestsidegruppe:

Leder: Rein Johnsen
Medlemmer: Kari Bråten
Bjørn Fossum
Martin Johnsen

Slektsgranskingsgruppe:

Leder: Haavard Noer
Medlemmer: Ole Johannes Østberg
Bjørn Thomassen
Tom Granseth

Intervjugruppe:

Ole Jonny Holt
Per Skogrand
Roger Pellerud
Leikny Bekkevold

Valgkomite:

Leder: Haldis Mo (1 år)
Halvor Noer (2 år)
Karin Hagen (3 år)

Kongsvinger museumsforening:

Varamedlem:

Halvor Noer (1 år)
Terje Hauger (1 år)

FASTE KOMITEER:

Øst-Nor-Utvalget:

Leder: Thore Desserud
Halvor Noer
Jan G. Hokaasen
Gunnar Marius Noer
Ingun Aastebøl

Hagegruppe:

Leder: Rønnaug Børresen
Medlemmer: Åshild Nymoen
Lille Storberg
Aud Bjerke

Fotogruppe:

Leder: Ole Erik Ruud
Medlemmer: Ole Johannes Østberg
Birger Arnold Holtet
Terje Hauger

Bildekontakter: Sverre Ruud
Rein Johnsen
Helen Lunderby
Mary Ann Andersson

Musikkgruppe:

Tor Aarstad
Trond Våreid
Tor Welo

Finnskoggruppe:

Leder: Haldis Mo
Medlemmer: Terje Hauger
Svein Steffenstorpet

Kulturminnegruppe:

Leder: Thor Olsen
Medlemmer: Dagfinn Olsen
Trygve Rotberg
Oddbjørn Johansen

Brandvalitten:

Redaktør: Halvor Noer
Ole Erik Ruud
Terje Hauger
Ole Lunder (annonser)

Bygdebokkomite for Hokåsen:

Leder: Arne L. Hanestad
Trygve Myrvold
Ole Johannes Østberg
Øystein Østgaard
Per Helge Lystadmoen

Fotogruppe, Bygdebok:

Leder: Trygve Myrvold
Ole Erik Ruud
Thor Olsen
Martin Høgberget

Kulturfestningen i Grenseland

av Haavard Noer

Dette var overskriften Jonny Fjeld, festningsforvalter på Kongsvinger Festning, hadde på sitt foredrag på årsmøtet i Historielaget den 23. februar. Først viste han en video om Kongsvinger festnings historie fra Tråstad skanse i 1644 fram til i dag.

Festningsforvalter Jonny Fjeld

Han startet foredraget med å minne oss om at Kongsvinger festning er et av landets og Hedmark fylkes viktigste kulturminner, og den regnes som et av regionens fyrtårn i reiselivssammenheng. Forsvarsbygg, ved Nationale festningsverk, som forvalter 14 Nationale festninger, har i samarbeid med Riksantikvaren utarbeidet en plan for Kongsvinger festning fram til 2014. Planen beskriver elementer som danner profilen "Kulturfestningen i Grenseland". Fjeld nevnte videre misunnelsen fra Fredriksten Festning i Halden vedrørende denne profilen. Målet er at Kongsvinger festning skal være en attraktiv arena for både kurs, konferanser, kultur og opplevelser. Derfor vil festningen være preget av stor byggeaktivitet fram mot 2014. Følgende aktiviteter er planlagt:

Kongsvinger festning

Haavard Noer f 1946

- Fra 1950 har bygningene på festningen vært gule, men nå skal de tilbake til den opprinnelig hvite kalkmalingen
- Kassernen totalrenoveres til hotell
- Arsenalet blir arena for kunst og kultur
- I Kommandantboligen blir det salonger og servering
- I Slaveriet blir det også servering og festlokaler
- Under museet i bakeriet blir det møterom
- Indre vakt blir et sentralt booking- og velkomstsenter
- I Gyldenborg blir det kontorer

Alt skal tilrettelegges for universell utforming. Erik Wernskiold bodde i sin tid på festningen. Det er forslag om at et rom i Kommandantboligen interiørmessig tilbakeføres til den tid han bodde på festningen, og at festningen kan få en permanent utstilling av hans tegninger og malerier. I tillegg er det satt i gang store vedlikeholds- og sikringsarbeider på murverk. Rundt festningen er det planer om kultursti. På kvelds- og nattetid skal nytt lysprosjekt virkelig fremheve regionens fyrtårn

Fjeld håper at finansiering av Kongsvinger festning fortsatt blir prioritert, og han avsluttet sitt foredrag med følgende slagord: "Kongsvinger festning ble bygd for å avskrekke, nå ombygd for å tiltrekke".

Tomta til den gamle butikken på Foss har Gårdsnr. 12. Bruks nr. 12. Den ble tinglyst i des. 1859.

20. mars 1905 er det utstedt skjøte fra Erik H. Foss til Gustav Eriksen Foss for Kr. 10 000.

Jeg har ingen opplysninger om når denne butikken ble bygd eller revet.

Vi etterlyser følgende bøker som mangler i vårt bibliotek:

Rudolf Bråten: Grue Finnskog bosetting
 Helge Langen og Halvor Noer: Brandval kirke 350 år

NB: Bøker kan lånes ut fra vårt bibliotek, men lånet skal skrives inn i Utlånsboka!

Nye bøker i biblioteket:

Morten Rømcke Moe m.fl.: Skansgården
 Rachel (Noer) Spencer: Niels Juel Noer & Pauline Grøset. Their Life in America.
 Per Skogrand: Slettshistorien om Eli og Martinius Sørli og deres etterkommere.
 Per Skogrand: Slettshistorien om Gustava og Anton Nordset og deres etterkommere.
 Michael Nordskog: The Opposite of Cold. The Northwoods Finnish Sauna Tradition.
 Solørlag & Romerikslaget Stevne 2009.
 Tora Østby: Synd skal sones.

Vi har følgende bøker og skrifter til salgs

Brandvalboka – Finnskogen		Kr 550
Skogbrukets historie i Kongsvinger		Kr 290
Brandval Kirke 350 år		Kr 200
Gamle Roverud		Kr 330
Brandval og Vinger Bondelag 100 år		Kr 200
Norsenterets historie		Kr 200
Agnåa – Vestmarkas perle		Kr 200
Lovise og Nils Hagen med etterkommere		Kr 30
Brandvalitten	ny	Kr 30
	gammel	Kr 20
Kalendere	ny	Kr 70
	gammel	Kr 20
Kart:		
Tur-og kulturminnekart Eikeberget og Fjørerberget		Kr 50
Jakt- og turkart Kongsvinger Vestside		Kr 50

Kontakt: Ivar Paulsen tlf: 628 11 186. E-post: ivar-pau@online.no. Porto kommer i tillegg.

NB: Brukte gamle Brandvalitter mottas med takk (Red.)

Gamle ord og uttrykk

av Tor Aarstad

Tor Aarstad f. 1932

Drug = drøy

Emse = forskjellig

Fess-stinn = mye tarmluft

Frasa = knitre eller sprake

Gær = forsterkende forstivelse, som f. eks. gærpent, gærstikt (veldig pent, veldig stygt). Gærande brukes også; gærande pent o.s.v.

Huggu-vondt = hodepine

Klæssfeit = veldig tjukk

Knærn = smerter i håndleddet

Midt i glaninga = rett i ansiktet

Mofattig = tafatt

Snæræla = nedsettende om person

Stakk = skjørt

Steipardømning = støpedugnad

Stekksint = bråsint

Taganes = moden, ferdig

Trælvæg = tråkk, gjerne tråkk etter dyr eller mennesker i utmarka

Træskall = terskel

Vasså = stor tredunk for vatn

Vælinn = lunken, dvask

Åvanetter = ovenfra

Åver-bredsel = oftest om sengetøy

Ordtak

Det tar et heilt liv å erkjenne hvor lite man veit.

I disse ulvetider: Få vekk de glefsende bikkjene, sa ulven til sauene.

Jeg er bare naboens hund, sa ulven til kjerringa.

Om hesten kjente sin styrke, gjorde den ingenting.

Ku gir ikke mjølk bare fordi budeia vil det.

Når bikkja gnager bein, er den ikke venner med noen.

Katta tjener sin frue, men hunden sin herre.

Om det bare hadde vært gryn, sa bonden om snøen.

Bare vinden vil snu til vi skal tilbake, sa gubben, han rodde i motvind.

Det blåser slik at to må holde den tredje.

Strofer etter Trygve Brenna

Trygve Brenna 1881-1973.
Se omtale av Trygve i nr 2. 2008

En sommerdag i 1955 gikk Trygve Myrvold til "Haug-stoppestedet" for å vente på toget. Samtidig kom navnebroren ned til stoppe-stedet. *Skal du til Kongsvinger du og?* Spurte Trygve M. *Du skal vel hilse på Kongen du*, sa Trygve B. *Nei, Kongen kommer ikke før til lørdag*, mente Trygve M. - han hadde jo lest avisa! *Nei, påsto Trygve B – han kommer i dag!* Etter litt fram og tilbake, sa Trygve B.: *Han derre Ese, han skulle komme i dag!* Jovisst - selvfølgelig – det var Skytterkongen han snakket om!

TUNDAG PÅ SKINEB

lørdag 4. juni 2011 kl 12.00 - kl 16.00

Åpning med flaggheising, Fanfare v/Brandval skolemusikk	kl 12.00
Underholdning:	
Brandval skolemusikk	kl 12.15
Senere blir det musikk av <i>The Brandies</i> (4 musikere fra Brandval)	
Trekkspillmusikk	
Konkurranser:	Kaste på stikka, hesteskokasting, dart og stylder
I Gammelstun:	Husflidslagets salgsutstilling og loppesalg
I Galleri Grisen:	Maleriutstilling med Reidar Noers malerier og karikaturtegninger Ivar Hansen viser sine neverarbeider
I Nistun:	Orientering om slektsgranskning og visning av gamle bilder Salg av: Brandvalboka - Finnskogen, Gamle Roverud og andre bøker
Bygdekvinnelaget serverer rømmegrøt. Kaffe, vafler og loddsalg. Salg av stauder.	
Premieutdeling og loddtrekning	kl 15.45

KVELDSÅPENT PÅ SKINEB

Første torsdag i måneden fra kl 18.00 til kl 20.00 +

Torsdag 5.mai:	Tema: Dugnad på Skineb	Verter: Tunstyret
Tirsdag 31. mai:	Tema: Dugnad til Tundagen	Verter: Tunstyret og Styret
Torsdag 2. juni, 7. juli og 4. august :	Ikke møter	
Torsdag 1. september:	Tema: Bilderegistrering og hjemmesideinnhold ved Gunnar Nygård fra Nordre Odalen Kulturminnelag.	Verter: Tunstyret

Slektsgranskingsgruppa har åpne møter på Skineb

andre tirsdag i måneden fra kl 18.00: 13. september, 11. oktober, 8. november, 13. desember

Bli kjent i arkivet i Nistun

3. onsdag i måneden kl 17.00:
18. mai, 17. august, 21. september

Tirsdagsklubben møtes på Skineb

Siste tirsdag i måneden kl 11.00:
31. mai, 30. august, 27. september

Grendevandring på Kolemo søndag 14. august kl 11.00

Vi går kulturstien på Kolemo. Deretter blir det kaffe hos Anne-Lise i Rudsetera.
De som ikke er kjent kan møte på Roverud hos Enger'n kl 10.30

Busstur til Elverum og Åsnes søndag 28. august

Vi besøker Norsk Skogmuseum og Glåmdalsmuseet på Elverum og deretter drar vi til Røsåsen Gårdsmuseum på Åsnes vestsida. Kaffe og noe å bite i på Elverum og middag i Røsåsen. Buss går fra Kongsvinger stasjon kl.08.45 og fra Enger'n på Roverud kl 09.00.
Påmelding til Anne-Lise Brøderud, telf. 62826990, innen 15. august. Ved fulltegning før påmeldingsfristen har medlemmer med ledsager fortrinnsrett. Kr. 500,- pr.person (dekker alt).